

Humanita a dvě rozdílné tváře české společnosti

Vážené dámy, vážení pánové,
dovolte mi dnes zahájit úvahou. V čem spočívá ta neochvějná a na evropské poměry vlastně i nevídaná podpora Izraele a židovského národa v české společnosti? A jak si naopak vysvětlit, že v řadě měst civilizovaného euroamerického západu jsme čím dál častěji svědky násilných antisemitských tenzí a gest; že v Polsku, jehož historické území už navěky zatížila hrůza vyhlazovacích táborů, se ve veřejném prostoru můžeme – a nikoli zřídka – setkat třeba s nepochopitelnými kresbami zesměšňujícími Židy; že v britském Londýně, kolébce ryzí demokracie, musí český ministr zahraničí kvůli protestům předčasně ukončit svou univerzitní přednášku a potupně odejít nouzovým východem jen proto, že Česko se po říjnu 2023 ještě silněji přichýlilo k obraně Izraele i jeho právu bránit svou státnost? Odpověď na tento zřetelný rozpor patrně není příliš složitá. Židovská historie zkrátka byla v české společnosti přítomna odnepaměti, byla s ní přirozeně srostlá. Její znatelné stopy najdeme v naší moderní literatuře, výtvarném umění, hudbě, vědě, akademické sféře, ale i v běžných civilních profesích politiku nevyjímaje. Židé byli našimi sousedy i přáteli. A když se více než 80 tisíc z nich stalo obětí úkladné vražedné mašinerie nacistů, přišla česká společnost o kus sebe samé. O tváře, které jsme denně vídali v ulicích našich měst, s nimiž jsme se běžně potkávali v obchodech či službách. Ztratili jsme však nepochybně i část svých elit, jejichž díla jsme s pýchou četli či poslouchali a po zásluze obdivovali. A najednou tu nebyli a přirozeně scházeli. Americký spisovatel židovského původu Tuvia Tenenbom tu vzájemnou náklonnost české a izraelské společnosti stručně charakterizuje třemi slovy – Golem, Kafka, literatura. *"Je tady jednoduše jemňounká linka, kterou neumím přesně pojmenovat, ale kterou cítím. Mě s Čechy spojuje svět, který jsme kdysi měli. Už ho nemáme, a teď se nám po něm stýská,"* říká. A přidává ještě jeden podstatný důvod. Totiž, že Češi v sobě mají i zvláštní druh humanity.

Tady by mohlo mé zamyšlení skončit. Ale nekončí. Rád bych při dnešní výjimečné příležitosti, kdy si připomínáme 80 let od zastavení zruďného nacistického stroje zvaného Auschwitz, ještě stručně promluvil i o druhé tváři české společnosti. Holokaust totiž se vší rasovou primitivností dopadl rovněž na Romy. Také oni byli staletí součástí české kotliny a také oni tisícovkami obětí těžce zaplatili za tzv. konečné řešení. A přesto je k nim – pro mě zcela nepochopitelně – postoj české společnosti dlouhodobě příkře opačný než v případě židovském. A to

dokonce natolik, že výzkumy veřejného mínění opakovaně označují Romy za nejvíce nesympatickou národnostní skupinu. Vzpomeňme jen, jak dlouho museli Romové trpět pohrdáním české společnosti, že tábor v Letech u Písku přece nebyl koncentrační, ale "po zásluze pouze pracovní". Jak často musejí čelit explicitním odsudkům nejen svých bílých spoluobčanů, ale i populistickým lžím politických elit; jak ani za dlouhých 17 let od převratného rozsudku lidskoprávního soudu ve Štrasburku nebyl český stát schopen plně narovnat diskriminaci romských žáků v základním vzdělávání. Kde je tedy v případě Romů ten zvláštní druh české humanity, o němž mluví Tenenbom? Je přece zřejmé, že její principy v sobě jako společnost buď máme, nebo ne. Nelze je uplatňovat jen napůl a jen na někoho.

Pokud česká společnost i v 21. století vykazuje tak výrazně nesourodé tendence, musí v ní být zkrátka cosi v nepořádku. To COSI, co se projevuje jako vztahová nestálost k různým etnickým skupinám; jako výběrová důvěra k jedněm, ale krajní podezřívavost k druhým; jako zvýšená vstřícnost utvrzovat se vzájemně ve stereotypch a ochota naslouchat sebenesmyslnějším výplodům vykřičených sociálních sítí; jako snad náhle objevená panskost, kterou ale české jazykové prostředí po 400 let habsburského, nacistického a komunistického poddanství přece sotva kdy mohlo potkat. Nebo snad právě proto?

Nacistická přezíravost vůči Židům, Romům, jedincům s mentálním či tělesným hendikepem i homosexuálům byla poháněna pseudovědeckou teorií nadvlády jedné rasy nad druhými a šířením zvrácených bludů. Byli vybráni jako bezpochybní viníci všeho, čemu se v německé společnosti nedařilo, co bránilo rozkvětu tzv. tisícileté říše a jejímu prý přirozenému právu krve po životním prostoru. Nacisté to všechno dokázali s podivuhodnou efektivitou implementovat do samotných základů německé společnosti, vklínit do hlavy jednoho každého příslušníka německého národa, kteří tomu s neskryvanou samozřejmostí chtěli naslouchat. A právě tady nacházíme mezní limity oné humanity; chcete-li lidskosti. A také individuální morálky, již chápu jako jakousi vnitřní schopnost či odvahu svébytně se ubránit přejímání vzorců nenávisti a surovosti davu, a to navzdory možným osobním obětem. Tedy to, co starozákonní Hospodin vyslovil jako imperativní závazek – *Nepřidáš se k většině, páchá-li zlo.*

Friedrich Nietzsche kdysi slavně zvolal: *Bůh je mrtev.* Jsem přesvědčen, že s přihlédnutím k výše řečenému to nemůže být pravda. Boha se nelze zříci. Naopak. Můžeme ho nalézt každý z nás hluboko ve své duši, přesněji ve svém svědomí, ve své zodpovědnosti za druhé,

ve svém soucitu s druhými. A je výhradně na nás, jak s tímto lidským potenciálem také chceme zacházet. Děkuji za pozornost.

27/1/2025